

Autoreferat

1. Alina Magdalena Cała

2. Stopnie naukowe

- 1977 Magisterium, Katedra Etnografii, Wydział Historii, Uniwersytet Warszawski, **Promotor:** prof. Anna Kutrzeba-Pojnarowa, **Tytuł pracy:** *Stosunek "Swoj - Obcy" w polskiej kulturze ludowej.*
- 1984 Doktorat, Instytut Historii PAN, **Promotor:** prof. Artur Eisenbach, **Tytuł pracy:** *Kwestia asymilacji Żydów w Królestwie Polskim (1864 - 1897).*

3. Zatrudnienie w jednostkach naukowych:

- 1983-1985 Biblioteka Narodowa w Warszawie, bibliotekarka, **specjalizacja:** prasa żydowska
- od 1985 (do dziś) Żydowski Instytut Historyczny, adiunkt
- 1985-1986 Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Warszawski: seminarium pt.: *Obcość w polskiej kulturze ludowej* (3 semestry)
- 1993 Centrum im. Mordechaja Anielewicza, Instytut Historii, Wydział Historii, Uniwersytet Warszawski, wykład pt.: *Holocaust i jego następstwa* (1 semestr)
- 1995 Centrum im. Mordechaja Anielewicza, Instytut Historii, Wydział Historii, Uniwersytet Warszawski, wykład pt.: *Historia antysemityzmu w XX w.* (2 semestry)
- 2006-2009 Collegium Civitas, wykład: *Historia Żydów na świecie i w Polsce* (4 semestry, studia stacjonarne i wieczorowe)

4. Wskazane osiągnięć stanowiących podstawę postępowania habilitacyjnego

- A. Cała, *Żyd – wróg odwieczny? Antysemityzm w Polsce i jego źródła*, wyd. Nisza, Warszawa 2012 (s. 868, ilustr.)

Powyższa praca, to pierwsza w naszym kraju synteza dziejów ideologii antysemityzmu w Polsce, począwszy od XIX w. aż po współczesność (do 2010 r.).

Celem tej pracy jest próba wyjaśnienia genezy i przyczyn obecności antysemityzmu w Polsce. Skąd czerpano wzorce i jakie były drogi ich rozpowszechnienia? Jakie formy przybierały i czy były to formy swoiste, powstałe na naszych ziemiach, czy może zapożyczane, czy też zapożyczane - lecz przekształcane? Staram się prześledzić zmiany w propagandzie antysemitkiej, kolejność powstawania i popularyzacji poszczególnych wątków, ich nośność społeczną, w przekonaniu, że w ten sposób poznać można funkcje, jakie pełniły i nadal pełnią, przyczyniając się do trwałości zjawiska w naszym kraju.

Nacisk został położony na genezę wyobrażeń i przesądów antysemitkich, stereotypu i wizerunku Żyda, przemiany ich treści, pochodzenie poszczególnych wątków, wzajemne zapożyczenia, techniki propagandy oraz mechanizmy oddziaływania społecznego. W tym celu zmuszona byłam cofnąć się w czasie, przedstawiając formowanie się obrazu Żyda od zarania chrześcijaństwa, powstanie antyjudajizmu, dyskusje na temat miejsca judaizmu i jego wyznawców w nowożytnej Europie, a wreszcie powstanie antysemityzmu i nowoczesnych ruchów, które nim się posługiwały w krajach Europy Środkowej i Zachodniej.

Praca pomyślana została zarówno jako synteza, jak i kompendium wiedzy o zjawisku antysemityzmu, przydatne jako podręcznik akademicki. Dlatego zaopatrzona została we wstęp prezentujący w sposób popularny teoretyczne podstawy problematyki stanowiącej przedmiot wywodu książki, ale także autorską definicję fenomenu antysemityzmu.

W pracy posługiwałam się metodologią kilku dziedzin humanistyki, takich jak historia, antropologia kulturowa, socjologia i literaturoznawstwo. Stosownie do interdyscyplinarnego charakteru publikacji wykorzystałam różnorodne źródła (archiwalia, prasa, publicystyka, druki ulotne, strony internetowe, literatura piękna,

podręczniki, sondaże socjologiczne, etnologiczne badania terenowe itp.), treść wzbogacając bogatym materiałem ilustracyjnym.

Badania naukowe, których wyniki wykorzystane zostały w pracy, dofinansowane zostały przez granty: KBN nr 1H01G01416 oraz Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation (grant nr 1602/1999).

Książka w dużym stopniu jest podsumowaniem moich dawniejszych badań, bowiem od wielu lat interesowałam się polsko-żydowskimi odniesieniami w XIX i XX w., w tym zjawiskiem antysemityzmu oraz jego trwałością w Polsce współczesnej.

Tematu tego dotyczą ponadto następujące artykuły mojego autorstwa, stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego:

- The Stereotypes of Jews in Polish Eyes and the Stereotypes of Poles in the Eyes of Jews, "Kwartalnik Historii Żydów" 2004, nr 4(212), ss. 521-531
- Podobieństwa form przemocy antyżydowskiej i antyromskiej "Kwartalnik Historii Żydów" 2007, nr 3<223>, s. 339-346

5. Pozostałe osiągnięcia badawcze

W latach 1983-1985 pracowałam w Bibliotece Narodowej. Opracowałam i wprowadziłam do katalogu niemal całą kolekcję periodyków żydowskich, jakie znajdują się w zasobach Biblioteki Narodowej. Plonem tej pracy i współpracy jest jedna własna publikacja oraz kilka prac zbiorowych, stanowiących pionierskie opracowanie druków ulotnych oraz dokumentów życia społecznego Żydów w Polsce międzywojennej ze zbiorów Biblioteki Narodowej:

- A. Cała, *Żydowskie periodyki i druki okazjonalne w języku polskim. Bibliografia*, wyd. Biblioteka Narodowa, Warszawa 2005, s. 300
- B. Lętocha, A. Cała, Z. Głowicka, *Dokumenty życia społecznego Żydów polskich (1918-1939) w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Wyd. Biblioteka Narodowa 1999, s. 180 + 151 ilustr.

- B. Łętocha, A. Messer, A. Cała, *Żydowskie druki ulotne w II Rzeczypospolitej w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Wyd. Biblioteka Narodowa, Warszawa 2004, tom 1, s. 156, 111 ilustr.
- B. Łętocha, A. Messer, A. Cała, Z. Głowicka, *Żydowskie druki ulotne w II Rzeczypospolitej w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Wyd. Biblioteka Narodowa, Warszawa 2006, tom 2, s. 195, ilustr.
- B. Łętocha, A. Messer, A. Cała, I. Jabłońska, *Palestyna w żydowskich drukach ulotnych wydanych w II Rzeczypospolitej*, Wyd. Biblioteka Narodowa, Warszawa 2009, s. 116, ilustr.

Od 1985 r. pracuję w Żydowskim Instytucie Historycznym (obecnie im. Emanuela Ringelbluma) na stanowisku adiunkta. Specjalizuję się w badaniu historii społecznej Żydów polskich (XIX-XX w.), w tym stosunkami między większością chrześcijańską a mniejszością żydowską. Opublikowałam na ten temat kilkadziesiąt artykułów w pracach zbiorowych i pismach naukowych (bibliografia moich prac – w załączeniu). W tym polu zainteresowań mieści się zagadnienie antysemityzmu, który był pobocznym wątkiem kilku moich poprzednich prac, omawiających proces asymilacji Żydów, czy wizerunek Żyda w polskiej kulturze. Zajmuję się także historią Żydów w Polsce powojennej, opublikowałam szereg artykułów na ten temat i opracowałam kilka wyborów źródeł, wykorzystując zbiory Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego (dalej: ŻIH).

Jestem autorką kilku prac, które funkcjonują jako podręcznik dla studentów, np. „Wizerunek Żyda w polskiej kulturze ludowej” (4 wydania, ostatnie - w 2005 r. przez Oficynę Naukową, już wyczerpane). Odwołania do tej książki znalazły się w 50 innych pracach opublikowanych w Polsce. Przetłumaczona na język angielski i wydana w przez Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie (The Magnes Press 1995) wykorzystywana jest przez izraelskich i amerykańskich studentów interesujących się historią Żydów w Polsce. Moja praca doktorska p.t. „Asymilacja Żydów w Królestwie Polskim (1864-1897). Postawy, konflikty, stereotypy” (PIW 1989) służy studentom badającym dzieje Żydów w XIX w. i jest cytowana w opracowaniach zarówno krajowych (42 cytatów), jak i zagranicznych (np. I. Irwin-Zarecka, *Neutralizing Memory. The Jews in Contemporary Poland*, New Brunswick, N.J 1988; B. Porter, *When Nationalism Began to Hate. Imagining Modern Politics in 19th-Century Poland*, New York – Oxford 2000;

B. J. Michlic, *Poland's Threatening Other. The Image of the Jew from 1880 to the Present*, Lincoln, Nebr. – London 2006; T. R. Weeks, *From Assimilation to Antisemitism. The "Jewish Question" in Poland 1850-1914*, DeKalb, Ill. 2006).

Słownik „Dzieje i kultura Żydów polskich” (WSiP, już wyczerpany), którego jestem współautorką, obok Hanny Węgrzynek i Gabrieli Zalewskiej, został wyróżniony w 2001 r. w kategorii wydawnictw encyklopedycznych podczas Targów Edukacyjnych. Funkcjonuje jako materiał pomocniczy dla nauczycieli i wykładowców. Część haseł z tego słownika wykorzystana została przez witrynę internetową „Wirtualny sztetl”, stworzoną przez Muzeum Historii Żydów Polskich. Nauczycielom służy opracowany przeze mnie wybór autobiografii „*Ostatnie pokolenie. Autobiografie polskiej młodzieży żydowskiej okresu międzywojennego ze zbiorów YIVO Institute for Jewish Research w Nowym Jorku*”, Warszawa 2003. Obecnie powstaje praca doktorska korzystająca z tego opracowania (autorstwa Kamila Kijka, promotorem jest prof. Anna Landau-Czajka z IH PAN).

Wraz z Heleną Datner jestem autorką opracowania i wyboru źródeł „Dzieje Żydów w Polsce, 1944-1968” (ŻIH 1997), który był pierwszą w Polsce próbą syntezy powojennych dziejów Żydów – i który wykorzystywany był zarówno przez nauczycieli, jak i wykładowców uniwersyteckich zanim pojawiły się nowsze i bardziej szczegółowe opracowania powojennych dziejów Żydów.

Opublikowałam 21 artykułów w pracach zbiorowych wydanych w Polsce i 9 w zagranicznych pracach zbiorowych. W krajowych czasopismach naukowych opublikowałam 23 artykuły, a w zagranicznych – 11 artykułów.

Moje prace i artykuły przywoływane są w licznych pracach, m.in. M. C. Steinlauf, *Bondage to the Dead. Poland and the Memory of the Holocaust*, Syracuse University Press, New York 1997; M. Zowczak, *Biblia ludowa. Interpretacje wątków biblijnych w kulturze ludowej*, Wrocław 2000; H. Hauman, *Historia Żydów w Europie*, Wyd. Admantan 2000; J. T. Gross, *Sąsiedzi. Historia zagłady żydowskiego miasteczka*, Warszawa 2000; J. D. Zimmerman (red.), *Contested Memories. Poles and Jews Turing The Holocaust and Its Aftermath*, New Brunswick, New Jersey, and London 2002; R. Blobaum (red.), *Antisemitism and Its Opponents in Modern Poland*, Ithaca, N.Y. 2005; J. T. Gross, *Strach. Antysemityzm w Polsce tuż po wojnie. Historia moralnej zapaści*, Kraków 2008; J. Tokarska-Bakir, *Legends of Blood. Anthropology of the Holocaust* (z cyklu:

obraz osobliwy), Warszawa 2008; M. Zaremba, *Wielka trwoga. Polska 1944-1947*, wyd. Znak, Kraków 2012 i in.

Dydaktyka

Wykładałam w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej UW (1985-1986, 3 semestry), na Wydz. Historii UW (1993, 1 semestr; 1995, 2 semestry), w 2000 r. na Uniwersytecie Otwartym UW.

Jako wykładowca uczestniczyłam w szkole letniej dla studentów z Litwy, Kaliningradu, Polski i Niemiec, zorganizowanej w Kłajpedzie (23 VIII – 9 IX 1997) przez Instytut Bałtycki w Kłajpedzie i Stowarzyszenie Borussia.

Wykładałam na seminarium „W cieniu getta. Żydzi w pamięci zbiorowej społeczeństw Litwy, Polski i Niemiec”, zorganizowanym dla nauczycieli polskich, niemieckich i litewskich przez Instytut Niemiecki, Wspólnotę Kulturową Borussia i ŻIH (16-20 IX 1998) we Włodawie.

W latach 2006-2009 prowadziłam wykłady z historii Żydów w Polsce i na świecie (4 semestry, studia stacjonarne i zaoczne) w Collegium Civitas. W tym czasie przygotowałam 3 prace licencjackie (semestr wiosenny 2007) i wzięłam udział w obronie 1 pracy magisterskiej (semestr wiosenny 2007).

Regularnie biorę udział w szkoleniu nauczycieli (z zakresu wiedzy o dziejach i kulturze Żydów), uczestnicząc w programach przygotowanych przez ŻIH, CODN, ORE i Stow. Dzieci Holokaustu, wykładałam na Uniwersytecie Trzeciego Wieku Fundacji „Szalom”.

Doradzałam co najmniej 10 doktorantom z różnych uczelni polskich, którzy pisali prace doktorskie z zakresu tematyki żydowskiej, jednak robiłam to nieformalnie, ponieważ ŻIH nie ma prawa nadawania stopni naukowych. Na podobnej zasadzie doradzałam dwóm doktorantom zagranicznym, w tym Marccii Shore, autorce głośnej książki „*Kawior i popiół. Życie i śmierć pokolenia oczarowanych i rozczarowanych marksizmem*” (Świat Książki 2008).

Prace organizacyjne

Przygotowałam koncepcję, program i współorganizowałam w ŻIH „Letnią szkołę języka i kultury jidysz”. Kursy odbyły się w 1997, 1999, 2000 i 2001 r.

Jestem pomysłodawczynią, organizatorką i przewodniczącą Jury Konkursu im Majera Bałabana na Najlepsze Prace Magisterskie i Doktorskie o Żydach i Izraelu, który od 1991 r. (z przerwą) odbywa się co 2 lata w ŻIH. Obecnie trwa jego VI edycja.

Udział w międzynarodowych i krajowych projektach badawczych

Brałam udział w 4 krajowych projektach badawczych (1991-1993, 1995-1998, 1996-1997, 1999-2002), z których kierowałam jednym. Ponadto wzięłam udział w 4 projektach międzynarodowych, kierowałam dwoma. Poniżej wyszczególniłam projekty badawcze i przyznane granty:

- 1991-1993 KBN, ŻIH, „*Antysemityzm w Polsce współczesnej*” (kierownik prof. Ireneusz Krzemiński)
- 1994-1996 CISCA Vidal Sassoon, Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie „*Contemporary Anti-Semitism in Poland*” (kierownik A. Cała)
- 1994-1997 YIVO, edycja *Wyboru autobiografii młodzieży żydowskiej z kolekcji YIVO w Nowym Jorku* (kier. wyboru autobiografii w jęz. polskim – A. Cała; kier. wyboru autobiografii w innych językach – Jeffrey Shandler)
- 1995-1998 KBN, Instytut Studiów Politycznych PAN, "*Państwo i społeczeństwo polskie a mniejszości narodowe w okresach kryzysów*" (kier. dr Piotr Madajczyk)
- 1996-1997 KBN, Biblioteka Narodowa, "*Żydowskie jednodniówki i druki ulotne ze zbiorów Biblioteki Narodowej*" (kier. Barbara Łętocha)
- 1998-1999 RSS, Paris, „*Écriture de l'histoire et perception du passe comme approche de l'identite Juive Ashkenaze, XIXe-XXe siec.*” (kier. dr Jean-Charles Szurek)
- 1999-2002 KBN, ŻIH, „*Dzieje ruchu i ideologii antysemickiej w Polsce*” (kier. A. Cała)
- 2002-2005, Paris, „*Ateliers franco-polonais. Juifs en France, Juifs en Pologne, Histoire et Mémoire depuis 1939*”, (kier. Annette Wiewiorka)

Ważniejsze konferencje krajowe i zagraniczne

Referaty prezentowałam na wielu konferencjach, krajowych i międzynarodowych, w Polsce, Izraelu, USA, Anglii, Niemczech, Francji, Szwecji, na Litwie, Węgrzech i Słowacji. Zwykle biorę udział w 2 lub 3 konferencjach rocznie. Pierwszą zagraniczną konferencją, na której wygłosiłam referat w 1985 r., to Kongres Judaistyczny organizowany co 4 lata przez Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie. Ponownie wzięłam w nim udział w 1989, 1993 i 1997 r. Ważniejsze konferencje, na których w ostatnich latach wygłosiłam referat, to:

- Konferencja "Images and Institutions of East-European Jews 1881-1939", Södertörs Högskola, Sztokholm 27-30 X 1999
- Konf. „Polish Jewry 1918-1939: Life and Political Conduct”, Simon Dubnow Institute, Leipzig 11-13 XII 1999 (referat: *Gender, Jewish Tradition and the Reality of the 2nd Republic of Poland*)
- Konf. "Wien-Berlin-Prag: Modernity, Minorities and Migration Between the Wars", The Queen's University of Belfast, Belfast 13-15 IX 2000 (ref.: *Modernity and the Jewish Women in Poland Between the Wars*)
- Konf. "Shtetl", University College London, The Institute of Jewish Studies, Londyn 19-21 VI 2001 (ref.: *The Shtetl – the Non-Provincial Town*)
- Work-shop "Jews and Modernity", Collegium Budapest, Budapeszt 21-22 III 2002 (ref.: *Is Antisemitism Eternal?*)
- Konf. "Christian/Poles and Jews in Mutual Perception in Poland", Simon Dubnow Institute, Lipsk 6-7 III 2003 (ref.: *The Stereotypes of Jews in Polish Eyes and the Stereotypes of Poles in the Eyes of Jews*)
- Deutscher Historikertag, Kiel 14-17 IX 2004 (ref.: *The Discourse of 'Ghettoization' – Non-Jews on Jews in 19-th- and 20th-Century Poland*)
- Konf. "Tolerance and Non-Discrimination Programme", OSCE-ODIHR, Warszawa 19-30 IX 2005 (ref.: *Reaction of Polish Law against Antisemitism and discrimination of Roma Minority in contemporary Poland*)

- VII European Sociological Association Conference, Research Stream on Sociology of Racism, Toruń 9-12 IX 2005 (ref.: *Contemporary Anti-Roma Violence in Comparison to Anti-Jewish Violence in the Pre-War Poland*)
- Konf. „Prelude to the Holocaust? The Mass Dynamics of Anti-Jewish Violence in Eastern and East-Central Europe”, Univeristy of Southampton, School of Humanities, Southhampton, Anglia, 18-19 III 2007 (ref.: *The Patterns of anti-Jewish violence in Eastern Europe, 1881-1946*)
- Konf. “The Different Aspects of Assimilation, Interpretation of Assimilation and Its Impact in the Three Societies – Israel, Poland, Germany”, Beit Berl College, Israel, 17-19 XI 2007 (ref. *Anti-Roma discrimination and violence in Contemporary Europe – its forms and traditions*)
- Konf. “The Transnationalization of Struggles for Recognition – Women and Jews In France, Germany, and Poland In the 20th Century”, Instytut Europeistyki UJ, Kraków 10-12 X 2008 (ref.: *The Concept of ‘Aryan’ and ‘Semitic’ Women In the Ideology of German and Polish Antisemitism*)
- Pierwsza Hiszpańsko-Polska Debata „Zapomnienie i pamięć historyczna w procesach transformacji”, Ambasada RP w Madrycie, Uniwersytet Complutense, Madryt 16 XII 2009 (ref. *Problemy transformacji ustrojowej w Polsce, 1989-2009: wykluczenie społeczne*)
- Konf. "Radni żydowscy w samorządach miejskich Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej - perspektywa porównawcza", Urząd m. Rzeszowa, Pracownia Historii i Kultury Żydów na Uniwersytecie Rzeszowskim, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu, Rzeszów 23-24 X 2010 (ref.: *Dokumenty życia społecznego jako źródło badań samorządów i dziejów lokalnych*)
- Konf. “Anti-Semitism in Central Europe. Ideas, Politics and Praxis of Jew-Hatred from Comparative Perspective”, Niemiecki Instytut Historyczny, ŻIH, 16-18 V 2013 (ref. „Transfer of Ideas from Russia and Germany in Polish Antisemitism”)

Wyjazdy studyjne

Otrzymałam 6 stypendiów badawczych od:

- The Hebrew University, Jerozolima (1985, 1 miesiąc);
- The Kosciuszko Foundation, New York, N.Y., The YIVO Institute for Jewish Research, New York, N.Y. i The Memorial Foundation for Jewish Culture, New York, N.Y. (1986, 8 miesięcy);
- Center for Research on the History and Culture of Polish Jews, The Hebrew University, Jerozolima (1987, 1 miesiąc);
- Center for Research on the History and Culture of Polish Jews, The Hebrew University, Jerozolima (1989, 3 miesiące);
- The YIVO Institute for Jewish Research, New York, N.Y. (1994, 1 miesiąc);
- US Holocaust Memorial Museum, The Kosciuszko Foundation (2000, 3 miesiące);
- Collegium Budapest (2002, 4 miesiące).

Członkostwo w krajowych i zagranicznych organizacjach naukowych, Radach Naukowych i redakcyjnych

W latach 1988-1994, 1996-1999 i 2006-2009 wchodziłam w skład Rady Naukowej ŻIH (1988-1999 wiceprzewodnicząca Rady), w latach 1990-1994 pełniłam funkcję sekretarza naukowego ŻIH, a w latach 1989-1999 stałam na czele Komitetu redakcyjnego „Biuletynu ŻIH”.

Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Żydowskich, w latach 1996-2000 zasiadałam w zarządzie.

Od 1994 r. działam w Stowarzyszeniu ŻIH, a od 2011 zasiadam w zarządzie.

Nagrody i odznaczenia

W 1979 r. otrzymałam z rąk Władysława Bartoszewskiego nagrodę Pen-Club'u im. Janusza Korczaka.

W 2000 r. - nagrodę Fundacji Marii i Mariana Baksztów im. Janusza Korczaka.

W 2001 r. - odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, z rąk ministra kultury.

W 2010 r. - medal „Za zasługi w kultywowaniu pamięci o ludziach i ich czynach w walce o wolność podczas II Wojny Światowej” (Irgun Hajaalim Wepartizantim nachi Hamilchama Benacim – Związek Żołnierzy i Partyzantów Uczestniczących w Wojnie przeciwko Nazistom).

W 2011 r. zostałam odznaczona przez Prezydenta RP Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (za udział w ruchu opozycyjnym w PRL).

A. Caba